

Ομιλία Καθ. Χρυσής Πότσιου

Σχολής Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών - Μηχανικών Γεωπληροφορικής ΕΜΠ

Στον εορτασμό στο ΕΜΠ της επετείου της 25^{ης} Μαρτίου 1821

Ο Ηρωισμός της Επανάστασης του 1821 και οι Σημερινές Προκλήσεις

Αγαπητέ κ. Πρύτανη
Κύριοι Αντιπρυτάνεις
Κύριοι Κοσμήτορες
Αγαπητοί συνάδελφοι και αγαπητοί φοιτητές,

Χρόνια Πολλά!

Είναι μεγάλη η τιμή μια τέτοια μέρα μνήμης σαν κι αυτή να μοιραστώ τις σκέψεις μου μαζί σας. Όπως όλοι μας, απολαμβάνω κι εγώ σήμερα χωρίς καμιά αμφιβολία, μια από τις μεγαλύτερες αξίες για την ανθρώπινη ζωή, την άνεση της ελευθερίας. Νοιώθω την συγκίνηση που νοιώθει ο καθένας μας όταν ξέρει ότι το πιο σημαντικό κοινό εγχείρημα της Ρωμιοσύνης, μετά από αιματηρούς αγώνες στο βάθος των χρόνων, ευοδώθηκε οριστικά στην σύγχρονη ιστορία.

Νοιώθω το ίδιο αίσθημα υπερηφάνειας που αισθάνονται όλοι ανεξαιρέτως οι λαοί όταν γιορτάζουν την ημέρα της ανεξαρτησίας τους.

Πολλές φορές έχουμε ακούσει με την ευκαιρία των εορταστικών επετείων του '21 συναρπαστικές ιστορικές αναδρομές τόσο για τα χρόνια του αγώνα όσο και για την μετέπειτα πορεία του νέου Ελληνικού κράτους αναλύσεις για τα επιτεύγματα μας, για το τι κατορθώνουμε όταν αγωνιζόμαστε με ομοψυχία, καθώς και για τα λάθη μας, τις διχόνοιες μας, τον φθόνο και τον λαϊκισμό που μερικές φορές μας φτάνουν σε διχασμό και εμφύλιους, και για τις ευκαιρίες που μπορεί να πήγαν χαμένες μέσα στα 200 plus χρόνια της ανεξαρτησίας μας. Ας πούμε λοιπόν σήμερα ότι κάναμε ό,τι καλύτερο μπορούσαμε και ας σταθούμε στα θετικά.

Ας σταθούμε στο τότε που οι Έλληνες μονιασμένοι φώναξαν ηρωικά: «Ελευθερία ή Θάνατος» κι έδειξαν σε όλο τον κόσμο πως «η μεγαλοσύνη των λαών δεν μετριέται με το στρέμμα παρά με της καρδιάς το πύρωμα μετριέται και το αίμα»! όπως έγραψε ο Κωστής Παλαμάς. Συγκινητικό και επίκαιρο.

Με ειλικρίνεια θα παραδεχτώ ότι δεν μπορεί κανείς εύκολα να “κάνει” ιστορία. Στην παγκόσμια ιστορία υπάρχουν πολλές αντίθετες αξιολογήσεις και αντιφατικές κριτικές στην αποτίμηση γεγονότων. Για χρονικές περιόδους του μακρινού παρελθόντος οι περιγραφές και τα δεδομένα μπορεί να είναι

ανεπαρκή, αντιφατικά ή μειωμένης αξιοπιστίας, ενώ για πιο σύγχρονες περιόδους τα δεδομένα μπορεί να «στραγγαλίζονται», να διαστρεβλώνονται, να παρουσιάζονται μέσα από ιδεολογικά φίλτρα.

Περισσότερη δυσκολία αντιμετωπίζει κάποιος που καλείται να μοιραστεί τις σκέψεις του δημόσια για ένα τόσο καθοριστικό γεγονός ενώ δεν είναι καν ειδικός, παρά είναι μια απλή Τοπογράφος Μηχανικός-Γεωπληροφορικής.

Γιαυτό λοιπόν δεν θα επιχειρήσω ιστορική ανάλυση του αγώνα, η έναρξη του οποίου, για να δώσει πρόσθετη ελπίδα, συνδέθηκε εποχιακά με την αναγέννηση της φύσης και με την γιορτή του Ευαγγελισμού. Ο απελευθερωτικός αγώνας του 1821 φαίνεται ότι χρονικά ήρθε ως φυσική συνέχεια της Αμερικανικής (1776) και της Γαλλικής (1789) επανάστασης, σε συνδυασμό με την αρχή της παρακμής και της αποδόμησης της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Αποτελεί σημαντικό Ευρωπαϊκό γεγονός, είναι μια από τις μεγάλες επαναστάσεις που εγκαινίασαν την εποχή της νεωτερικότητας, δημιούργησε το πρώτο ανεξάρτητο εθνικό κράτος στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και αναδιαμόρφωσε τις γεωπολιτικές ισορροπίες στην Ανατολική Μεσόγειο.

Το '21 άρχισε με σημαντικές νίκες των απελπισμένων ραγιάδων, απελευθερώθηκαν αρχικά η Καλαμάτα και τα Σάλωνα, και ο ενθουσιασμός γινόταν ολοένα και μεγαλύτερος. Τις λίγες ήττες της πρώτης χρονιάς διαδέχτηκαν οι εμβληματικές νίκες στο Χάνι της Γραβιάς, στο Βαλτέτσι και η χρονιά έκλεισε πανηγυρικά με την απελευθέρωση της Τριπολιτσάς, του σημαντικού διοικητικού κέντρου της Πελοποννήσου.

Σύντομα όμως άρχισε η πιο σκληρή φάση και ο αποδεκατισμός των αγωνιστών. Ο φόρος αίματος ήταν δυσβάσταχτος. Χωρίς αμφιβολία η επιτυχία του αγώνα σε καθοριστικό βαθμό στηρίχθηκε από το μεγάλο φιλελληνικό κλίμα που είχε διαμορφωθεί σε όλη την Ευρώπη, επεκτάθηκε και στην Αμερική, και συνέχισε να διαμορφώνεται ραγδαία κατά την διάρκεια του αγώνα, λόγω της αυτοθυσίας και του ηρωισμού των «ελεύθερων πολιορκημένων».

Οι οδυνηρές ηρωικές ήττες ήρθαν αλλεπάλληλες. Από την Αλαμάνα και το Δραγατσάνι το '21, στην καταστροφή της Χίου και του Σουλίου το '22, στο Κεφαλόβρυσο το '23, στην καταστροφή των Ψαρών και της Κάσου το '24, στη μάχη στο Μανιάκι και στο Κρεμμύδι το '25 και στην ηρωική έξοδο του Μεσολογγίου το '26. Συγκλονιστικό το ποίημα του Ουγκώ «τα κεφάλια του Σαραγιού» που πρωτοδημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 1826 στον γαλλικό τύπο, την εποχή της εξόδου του Μεσολογγίου. Στο ποίημα ο ποιητής παρουσιάζει τρία από τα 6000 κεφάλια που είχαν σταλεί στο Σεράγι να συνομιλούν: του Κανάρη, του Μπότσαρη και του επισκόπου Ρωγών Ιωσήφ. Ο ίδιος ο ποιητής στην επανέκδοση του ποιήματος στα Ανατολίτικα εξηγεί ότι «την εποχή εκείνη που γράφτηκε το ποίημα όλες οι εφημερίδες είχαν αναγγείλει

τον θάνατο του Κανάρη, είχαν γράψει δηλαδή ότι το πυρπολικό του ανατινάχθηκε από τους εχθρούς όταν είχε σπεύσει προς ενίσχυση του Μεσολογγίου. Έκτοτε, προσθέτει, αυτή η μοιραία είδηση ευτυχώς διαψεύστηκε».

Και ήταν πλέον στις 10 Νοεμβρίου του 1827 μετά τη ναυμαχία στο Ναυαρίνο, όταν η Γαλλική εφημερίδα *Constitutionnel* χαρακτηριστικά έγραφε μεταξύ άλλων για την Ελλάδα: «... Η τελική της απελευθέρωση συντελέστηκε αμετάκλητα στο Ναυαρίνο και όταν η ιστορία συλλέξει την ατελείωτη σειρά των καταστροφών, τις τεράστιες θυσίες τις οποίες αυτό το έθνος των ηρώων χρειάστηκε να υποστεί για να σπάσει τα δεσμά του, για να επανακτήσει μια πατρίδα, για να αναπαυτεί εις τον τόπο εις τον οποίο κοιμούνται οι πρόγονοι του και οι μάρτυρές του, θα καθιερώσει τα ονόματα των γενναίων που του εξασφάλισαν την ευτυχή μέρα της απελευθέρωσης. Ευχόμαστε να λησμονήσει το γεγονός ότι τέσσερα έτη νωρίτερα χιλιάδες θυμάτων ήδη στον τάφο, θα μπορούσαν κι αυτά να απολαύσουν, όπως τα αδέρφια τους, τα οποία διέφυγαν ως εκ θαύματος τα πυρά των βαρβάρων, το αντάλλαγμα των κόπων, τόσο αίματος και τόσων δακρύων!»

Προφανώς οι λόγοι της εξέγερσης ήταν πολλοί, κοινωνικοί και οικονομικοί, και ήταν για τα καλά συσσωρευμένοι.

Μεταξύ άλλων η έλλειψη ελευθερίας και η φτώχεια, η συνεχής καταπίεση και ο εκφοβισμός, η εξαθλίωση και η εκμετάλλευση, η κοινωνική περιθωριοποίηση και η στοχοποίηση, η έλλειψη ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η αδικία και η ανισότητα σε όλους τους θεσμούς, και τόσα πολλά άλλα οδήγησαν, μετά από 400 ολόκληρα χρόνια σκλαβιάς, στην εξέγερση ενός προϋπάρχοντος έθνους, με δική του καρδιά που δεν έπαψε ποτέ να πάλλεται επί 3000 χρόνια, μέσω της δικής του γλώσσας, η οποία μάλιστα γραφόταν, ομιλείτο και εξελισσόταν συνεχώς, παράλληλα με τη δική του θρησκεία και τα δικά του ήθη.

Και μαζί του φυσικά ακολούθησε και η εξέγερση κάθε καταπιεσμένης μειονότητας στην περιοχή. Και βέβαια, ο ρόλος των γυναικών στον απελευθερωτικό αγώνα ήταν καθοριστικός.

Θα σταθώ όμως λίγο στην Ελληνική γλώσσα, για να τονίσω την άρρηκτη σχέση της με το πνεύμα της ελευθερίας της σκέψης και της διανόησης, που την χαρακτηρίζει και που αποτέλεσε το «όχημα» της επιβίωσης μέσα στην σκλαβιά, το συνδετικό κρίκο του ξεσηκωμού, τον κύριο λόγο της διαμόρφωσης του μεγάλου φιλελληνικού κινήματος και το εργαλείο της Ελληνικής παιδείας, του Ελληνικού πολιτισμού και της εξελικτικής δημιουργίας του έθνους. Αυτή η ελευθερία της σκέψης και της διανόησης οδήγησε το Ελληνικό πνεύμα να μετατρέψει την πληροφορία και την εμπειρία σε γνώση και τη γνώση σε σοφία.

Είναι η αγάπη για αυτό το πνεύμα της ελευθερίας και η στέρησή της που μετέτρεψε όλους μαζί, τους ηγέτες και εμπνευστές της επανάστασης, τους φιλέλληνες και τους απελπισμένους απλούς ανθρώπους σε ήρωες, πρόθυμους να υποστούν διώξεις, αγριότητα και βασανισμούς, να δώσουν ό,τι πολύτιμο είχαν, ακόμη και τη ζωή τους, για να βιώσουν την ελευθερία είτε με τη ζωή είτε με τον θάνατο και να γίνουν στο τέλος οι ίδιοι ιδέες-πρότυπα.

Τον αγώνα του '21 διαδέχτηκαν νέες προκλήσεις, οι αγώνες για την εδραίωση του Νέου Ελληνικού κράτους, για την ανάπτυξη, για την ευνομία και την καλή διοίκηση και για τη δημιουργία ενός λαού με ελεύθερη σκέψη και κρίση.

Ήρθε γρήγορα η εποχή που τον ηρωϊσμό του πολεμιστή έπρεπε να αντικαταστήσει ο ηρωϊσμός του διπλωμάτη. Γιατί εκείνη την εποχή διπλωμάτη πλέον και καλό πολιτικό χρειαζόταν η Ελλάδα.

Αξιοσημείωτη ήταν η προσπάθεια του Καποδίστρια για την καλή διαχείριση της γης, την αγροτική ανάπτυξη, την περιφερειακή ανάπτυξη, τη στεγαστική πολιτική, την παραχώρηση δωρεάν οικοπέδου σε όσους έκτιζαν σε πόλεις, όπου υπήρχαν ερείπια, την ανασύλωση των ερειπίων, την ανοικοδόμηση χωριών και πόλεων, την ίδρυση χρηματοπιστωτικού συστήματος παροχής στεγαστικών δανείων σε ακτήμονες, πρόσφυγες, γυναίκες και άνδρες.

Ακόμη και σήμερα, η Ελλάδα αντιμετωπίζει αντίστοιχες σοβαρές προκλήσεις όπως το τεράστιο νεκρό κεφάλαιο από την αναξιποίητη αγροτική και δασική γη, τα αμέτρητα zombie ακίνητα στις πόλεις και τους εγκαταλελειμμένους οικισμούς στην επαρχία, το ακόμη προβληματικό τραπεζικό σύστημα και την ανεπαρκή στεγαστική πολιτική. Το θέμα της προσιτής κατοικίας είναι μια παγκόσμια πρόκληση όχι μόνο στις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά και στις πιο αναπτυγμένες megacities, όπου ο δάσκαλος ή ο αστυνομικός δεν μπορεί να αντιμετωπίσει οικονομικά τα στεγαστικά του έξοδα στην πόλη όπου εργάζεται.

Γνωστή είναι και η θέληση του Καποδίστρια για την άμεση διανομή εθνικών γαιών, διότι πολύ διορατικά πίστευε ότι οι ακτήμονες, υπό τον φόβο της ανεργίας και της φτώχειας, θα ψήφιζαν υπέρ των συμφερόντων των κοτσαμπάσηδων, των μεγαλοϊδιοκτητών γης της εποχής.

Το σχέδιό του, που όμως δεν πραγματοποιήθηκε, ήταν η δημιουργία της μεσαίας τάξης, ο λαός δηλαδή να αποκτήσει πρόσβαση σε ατομική ιδιοκτησία, και έτσι να έχει δική του εργασία, και άρα ανεξάρτητη και ελεύθερη σκέψη, και να ψηφίζει δημοκρατικά χωρίς καταναγκασμό, και έτσι το κράτος να έχει σίγουρη ανάπτυξη.

Πολλοί αναγνώρισαν προοδευτικότητα στην κοινωνική αυτή ιδέα του Καποδίστρια και την συνέδεσαν άμεσα ή έμμεσα με το πρόωρο τέλος του.

Το «Ελληνόπουλο με τα μπλε μάτια», στην εποχή του ξεσηκωμού, σύμφωνα με τον Ουγκώ, όταν ρωτήθηκε τι επιθυμεί είπε: «φίλε θέλω μπαρούτι και βόλια»... σήμερα όμως στις επισκέψεις μου στα slums της Αφρικής τα λόγια των νέων, των σύγχρονων ηρώων, είναι: «δεν θέλουμε άλλα τρόφιμα, κουβέρτες και οικονομική βοήθεια, βοηθήστε μας μόνο να αποκτήσουμε ισχυρούς τίτλους ιδιοκτησίας στη γη μας και κτηματολόγιο, να ελευθερωθούμε από τη φτώχεια και το land grabbing».

Τον ηρωισμό του πολεμιστή αντικατέστησε ο ηρωισμός του πολίτη ο οποίος διεκδικεί ελευθερία από τη φτώχεια και ίσες ευκαιρίες στην απόκτηση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στη γη, στα ακίνητα και στα φυσικά διαθέσιμα, στις υπηρεσίες και στη νέα τεχνολογία. Είναι η πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία που και οι 193 χώρες-μέλη των ΗΕ συνυπόγραψαν ότι η ιδιοκτησία στη γη είναι μεταξύ άλλων το εργαλείο για την καταπολέμηση της φτώχειας (Target 1.4).

Ανάμεσα στις πολλές άλλες καινοτόμες για την εποχή ιδέες του Καποδίστρια, ενδεικτικά αναφέρω την αναγνώριση της σημασίας της στατιστικής για την ορθολογική πορεία της πολιτείας, και την προσπάθειά του να ιδρύσει ανάλογη υπηρεσία. Αυτό ακριβώς δηλαδή που σήμερα όλες οι χώρες αγωνιζόμαστε να πετύχουμε μέσω της γεωπληροφορικής, να μειώσουμε τη διαφθορά, να επιτύχουμε διαφάνεια στη διαδικασία λήψης αποφάσεων βασισμένων σε αποδεικτικά δεδομένα, σε γεω-χωρικά δεδομένα συνδυασμένα με αξιόπιστη στατιστική πληροφορία, δύσκολη πρόκληση για πάρα πολλές χώρες.

Παράλληλα, η ανθρωπότητα και μαζί και η Ελλάδα, συνέχισαν να εξελίσσονται. Πολύ κοντά με την ίδρυση του Νέου Ελληνικού κράτους εφευρέθηκε το ηλεκτρικό ρεύμα, σχεδόν όλος ο πολιτισμός του ανθρώπου άλλαξε σκηνικό. Τίποτα δεν θύμιζε το χθες. Άλλαξε ο τρόπος που ζούσε και εργαζόταν ο άνθρωπος, και παράλληλα ο τρόπος που σχεδίαζε και κατασκεύαζε τα σπίτια και τις πόλεις του. Άρχισε και η καθ' ύψος επέκταση των πόλεων. Ήρθε και το τηλέφωνο και οι επικοινωνίες. Η ιστορία όμως γέμισε πάλι από πολέμους, Βαλκανικούς και Παγκόσμιους, με σημαντικές περιβαλλοντικές και οικονομικές καταστροφές, μεταπολεμική φτώχεια και μεγάλες ανθρώπινες απώλειες.

Νέοι ήρωες οι απλοί πολίτες, οι πρόγονοί μας, που δούλεψαν σκληρά για ένα κομμάτι ψωμί για την ανοικοδόμηση της χώρας. Άντρες και γυναίκες μαζί, χωρίς καμία εξαίρεση στο είδος της δουλειάς. Μια από αυτές τις γυναίκες, που έσπαγαν τις πέτρες με το σφυρί για να φτιάξουν το χαλίκι για το σιδηρόδρομο ήταν και η δική μου γιαγιά.

Έρθαν παγκόσμιες οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, και παράλληλα η ιστορία γέμισε από την αλματώδη πρόοδο της επιστήμης, της ιατρικής και της βιολογίας, και φυσικά της τεχνολογίας. Και αφού κατάλαβε με σκληρό τρόπο ότι ο πόλεμος αφήνει πάντα απώλειες, φτώχεια και βαθιές πληγές σε όλους τους εμπλεκόμενους, πληγές που δεν επουλώνονται εύκολα, ο άνθρωπος φαίνεται να έγινε σοφότερος.

Ήταν τότε που ιδρύθηκε και ο ΟΗΕ με σκοπό τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των εθνών, την επίτευξη διεθνούς συνεργασίας για την επίλυση κοινών προβλημάτων, και την εναρμόνιση των ενεργειών. Από τότε ένας ολόκληρος κόσμος πιστεύει και εργάζεται σκληρά για αυτή την ιδέα. Ιδιαίτερα από το 2015 και μετά, τότε που οι 193 χώρες μέλη του ΟΗΕ ψήφισαν την Ατζέντα 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη, τους 17 στόχους της, τους 169 υποστόχους και τους 230 δείκτες παρακολούθησης της ετήσιας προόδου κάθε χώρας.

Κάθε εποχή, κάθε χώρα, κάθε οικογένεια, κάθε μέρα έχει τους δικούς της αγώνες για κάθε μορφής ελευθερία και τους δικούς της ήρωες. Οι αξίες όμως της ελευθερίας, κατά γενική ομολογία, επιτυγχάνονται μόνο μέσω της δημοκρατίας, της διαφάνειας, της συμμετοχικότητας, της συμπερίληψης και των ίσων ευκαιριών. Μόνο όταν δεν μένει κανένας πίσω στην οικογένεια, στη χώρα, στον κόσμο. Ειδικά σήμερα, που κάθε τοπικό πρόβλημα γίνεται αυτόματα παγκόσμιο και κάθε παγκόσμιο γίνεται και τοπικό. Γιατί όπως λένε οι Αφρικανοί φίλοι μου «αν θες να πας γρήγορα πας μόνος σου, αν θες να πας μακριά πας με τους άλλους μαζί».

Η εποχή μας είναι η πιο ανατρεπτική από όλες τις προηγούμενες. Ζήσαμε σε παγκόσμιο επίπεδο τις αλλαγές που έφερε ο αυτοματισμός στη ζωή, την επιστήμη, τη δημόσια διοίκηση, νοιώσαμε από πρώτο χέρι την ελευθερία και τη δημοκρατία του internet ακόμη και μέσα στο Πολυτεχνείο μας, απολαμβάνουμε τις υπηρεσίες των κινητών τηλεφώνων στην τσέπη μας, μιας τεχνολογίας που δεν την είχαν στη διάθεσή τους οι πρώτοι αστροναύτες που πήγαν στο φεγγάρι.

Στη διάρκεια των τελευταίων 30 χρόνων είδαμε να συντελείται η μεγαλύτερη παγκόσμια μεταρρύθμιση σε θέματα αναγνώρισης ατομικών ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων. Το κτηματολόγιο έχει πλέον παγκόσμια αναγνώριση ως το πιο σημαντικό εργαλείο για την νομική ενδυνάμωση των πολιτών και για την καταπολέμηση της φτώχειας και την καλή διοίκηση, αναπτυγμένο πλέον σε τρεις διαστάσεις, εμπλουτισμένο με BIM, και άλλα γεωχωρικά δεδομένα μέσω του industry 4.0, με δεδομένα από διάφορες πηγές και με εθελοντική πληροφορία, προχωρά σε μια γεωχωρική υποδομή διαχείρισης ψηφιακών διδύμων και έξυπνων πόλεων. Η γεωπληροφορική συμβάλλει στην επίτευξη σχεδόν όλων των στόχων και υποστόχων της Ατζέντας 2030. Οι ανάγκες όλων των χωρών είναι πιεστικές και αφορούν όλους μας. Χρειαζόμαστε άμεσα, σε πραγματικό χρόνο, αξιόπιστα γεωχωρικά δεδομένα και εργαλεία, νομικά και

τεχνικά, χαμηλού κόστους, προσιτά σε όλες τις χώρες και όλους τους πολίτες, κυρίως στις ευάλωτες ομάδες.

Ζούμε στην ψηφιακή εποχή, στην εποχή της ραγδαίας αστικοποίησης, στην εποχή που η παγκόσμια διασυνδεσιμότητα ήδη ξεπέρασε το 50%. Η τεχνολογία μας βοήθησε σημαντικά να συνεχίσουμε την καθημερινή μας λειτουργία και να αντιμετωπίσουμε τις αναπάντεχες δυσκολίες μιας σύγχρονης και άγνωστης ακόμη πανδημίας. Είδαμε τα θετικά στοιχεία της τηλεργασίας, της τηλεεκπαίδευσης, ακόμη και της τηλεϊατρικής, έστω κι αν δεν μπορέσαμε ευθέως να το παραδεχτούμε. Πίσω από όλο αυτό υπάρχουν οι καθημερνοί ήρωες.

Μια εκπαιδευτική ώρα στην Ελλάδα δεν είναι το ίδιο με μια στην Γερμανία, την Ασία, την Αμερική, την Αφρική. Η τηλεεκπαίδευση βοηθάει να μειωθούν σημαντικά τα κενά και οι ανισότητες στην εκπαίδευση παγκοσμίως.

Και ενώ εμείς ζητάμε δικαίωμα στην αποσύνδεση, διαβάζω ότι η Κίνα ήδη σκέφτεται να απελευθερώσει τους μαθητές ώστε μέσω της τηλεεκπαίδευσης να αναπτύξει ο καθένας τους δικούς του ρυθμούς, να μη περιμένει δηλαδή αναγκαστικά να ολοκληρώσει την κάθε τάξη με όλους μαζί.

Ο ανταγωνισμός γίνεται εξοντωτικός.

Από την άλλη πλευρά έρχονται τα τραγικά γεγονότα και μας θυμίζουν ότι αρκετοί πολίτες γύρω μας, σε πολλές χώρες, δεν αντέχουν να παρακολουθήσουν αυτή την αλματώδη πρόοδο της τεχνολογίας, πολλοί δεν την αντιλαμβάνονται και την φοβούνται, πολλοί αρνούνται να ξεβολευτούν με την δια βίου εκπαίδευση, δεν θέλουν την ευθύνη, πολλοί ανησυχούν για τη δουλειά τους, βγάζουν άρνηση, καχυποψία για όλα, αρνούνται τα ανοιχτά δεδομένα, φοβούνται τον «μεγάλο αδερφό», δεν κάνουν εμβόλια, αρνούνται ακόμη και την κλιματική αλλαγή. Η εξέλιξη όμως της τεχνολογίας δεν σταματά, ούτε υπάρχει δρόμος επιστροφής στον προηγούμενο τρόπο ζωής, κάτι τέτοιο μόνο ζημιά θα μπορούσε να κάνει και πρωτίστως στους αδύναμους και στις ευάλωτες ομάδες.

Συνειδητοποιήσαμε πρόσφατα με τρόπο, με τον πιο τραγικό τρόπο του δυστυχήματος, ότι είμαστε χώρα δύο ταχυτήτων, ένα μεγάλο μέρος της δημόσιας διοίκησης είναι πνιγμένο στη γραφειοκρατία των συμβάσεων και της μακροχρόνιας δικαστικής επίλυσης αντιδικιών, και το χειρότερο είναι digital poor. Αυτό επίσης μπορεί να συμβαίνει σε πολλές χώρες. Όμως η πρόοδος στην εφαρμογή της Ατζέντας 2030 είναι πολύ-πολύ πιο σημαντική και δεν πρέπει να εμποδίζεται από τέτοια φαινόμενα.

Η τεχνολογία του blockchain υπόσχεται να φέρει στη ζωή μας την ίδια επίπτωση με τον ηλεκτρισμό. Πάντα όμως κάθε τεχνολογία χρειάζεται τον άνθρωπο να την ελέγχει. Και ο άνθρωπος του σήμερα

χρειάζεται να έχει επικαιροποιημένες γνώσεις και δεξιότητες και αυξημένη αίσθηση επαγγελματικής ηθικής και ευθύνης, και να μπορεί να βάζει τις ηθικές του αξίες στους αλγορίθμους του, και να έχει πάντα στο νου του το «καλό».

Είναι και αυτό μια πρόκληση της εποχής μας. Μέσα σε αυτό το ανατρεπτικό, ανασφαλές και ραγδαία μεταβαλλόμενο τεχνικό περιβάλλον, ελευθερία και δημοκρατία δοκιμάζονται κάθε μέρα.

Από τη σχολική μου ηλικία συντάχθηκα κι εγώ με τους πολλούς που θεωρούν ότι η ελευθερία σε όλες της τις μορφές είναι κάτι το ιερό, ότι η λέξη δηλώνει κάτι το σημαντικό και το ευγενές. Από τις διάφορες ερμηνείες της προτιμώ αυτήν του «πορεύομαι προς ιερό», αυτήν που λέει ότι «όταν οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι, πράττουν όχι γιατί έτσι θέλουν, αλλά γιατί είναι πεπεισμένοι για την αλήθεια και το δίκαιο» και ότι «ο ελεύθερος πράττει όχι από αυθαιρεσία, ούτε από τυφλή υπακοή, αλλά από γνώση του αληθούς».

Για να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις της εποχής μας με επιτυχία πρέπει η ιδέα της ελευθερίας να βρει καθολική εφαρμογή, να γίνει αποδεκτή, με το πνεύμα αυτό, τόσο από τα επιμέρους άτομα όσο και από τις ομάδες και τα κράτη, σε τρόπο ώστε κανένας να μην αμφισβητεί στους άλλους τα δικαιώματα που διεκδικεί για τον εαυτό του.

Στη ρητορική λοιπόν ερώτηση «ποια είναι η μεγαλύτερη πρόκληση της εποχής μας?»

Είναι η φτώχεια, είναι η πείνα? Είναι η διασφάλιση τροφής και πόσιμου ύδατος για όλους? Η υγεία και η καλή μας διαβίωση? Η δικαιοσύνη? Η εκπαίδευση? η ισότητα των φύλων? Είναι η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής? Είναι η ενέργεια? Το δημόσιο χρέος των χωρών? Είναι η εργασία για όλους? Οι υποδομές? Η μείωση των ανισοτήτων? Είναι η συμπερίληψη? Οι έξυπνες πόλεις? η προστασία του πλανήτη? Ο καταναλωτισμός?

Ή μήπως είναι η παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια??.....

Θα απαντήσω με απόλυτη σιγουριά: «είναι η αλλαγή νοοτροπίας!»

Και στο «παιδί με τα μπλε μάτια» του Β. Ουγκω σήμερα θα τολμήσω να του πω ότι: «ο άνθρωπος έγινε σοφότερος και σήμερα πιο πολύ παρά ποτέ υπάρχει ελπίδα, χωρίς μπαρούτι και βόλια, αρκεί να πάρει την ηρωική απόφαση και να μην ακολουθήσει τυφλά τη νοοτροπία του κατεστημένου, αλλά να δει ελεύθερα την αλήθεια».

Και τότε θα του πω με σιγουριά: "Θα νικήσουμε χάρη σε σένα".